

Чурапчыга күн тахсар!



САНА ОЛОХ

12+

2021 сүл
От ыйын
16 күнэ
бээтинсэ
№ 49
(11802)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СҮЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • @sanaoloh

бээтинсэ от ыйын 16> субуота от ыйын 17> баскыһа ыһыа от ыйын 18> бэнидиэниик от ыйын 19> оптуорунньук от ыйын 20> сарада от ыйын 21> чаппыэр от ыйын 22

— СОНУННАР —

Улуус баһылыга Манчаары оонньууларын Кубогун кыайылаахтарын кытта көрүстэ



Горнай улуунугар ытыллыбыт 21-с «Манчаары оонньууларын» Чурапчы улуунун хамаандата бэйэтин бөлөбөр 1-кы миэстэни ылан, кыайы көтөллөнөн кэллэр.

Кубок кыайылаахтарын кытта улуус баһылыга Андрей Ноговицын көрүстэ. Кини кыайыны абалыт ыспарсымыаннарга, тириэһэрдэргэ, кыайы кэлэригэр күүскэ

үлэлээбит-хамсаабыт дьаһалта үлэһиттэригэр, чуолаан Иван Оконешниковка махталын биллэрдэ.

Успуорт салалтатын начаалынньыга Иван Оконешников бу кыайы хайдах ситиһилибитин сырдатан кэпсээтэ, туруоруммут сыал-сорук сиппитин, онно эрдэттэн былааннамыт септөөх тактика үлэлээбитин эттэ. Андрей Тимофеевичка бары өтүгүн өйөбүл-тирэх буолбутугар махтанна.

Улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров Горнай улуунун баһылыга Никита Андреев чурапчылар бу оонньуулар Горнайга ытыллыларын быһаачы оруоллаахтарын бэлэтээбитин уонна кинилэргэ махтанарын биллэрбитин тиэртэ.

Мань таһынан ох саанан ытыы тириэһэрэ Михаил Филатов, ДЮСШ дириэктэрэ Дьулустан Егоров, о.д.а. бэйэлэрин көрүннэригэр ситиһи, кыайы хайдах кэлбитин кэпсэтилар.

Түмүккэ Иван Оконешников кыайы Кубогун улуус баһылыгар Андрей Ноговицынга туттарда.

МЭТЭЭЛИНЭН БҮТЭРБИТ ОБОЛОР ЧИЭСТЭННИЛЭР



Быйыл улууспут оскуолаларын барыта 285 оҕо бүтэрэн, олох киэҥ аартыгар үктэнилэр.

Олортон бастыгдан бастыгдарын 26 «Үөрэххэ уһулуччу ситиһилэрин иһин» мэтээл хаһаайттарын Чурапчы улуунун баһылыга

Андрей Ноговицын чиэстээтэ.

Кини оболорго истин эбэрдэтин тиэртэ, кинилэринэн киэн туттарын биллэрдэ уонна инникитин улуустарыгар, өрөспүүбүлүкэлэригэр туһалаах дьон буола үүнэллэригэр баҕарда.

Дьоро күнэ нуучча литэратуратигэр эхсээмэнин 100 баалга туттарбыт С.К. Макаров аатынан Чурапчыгабы гимназия үөрэнээччитигэр Даша Филипповага 10 тыһ. солк. сэртификэти туттарда.

Мань таһынан улуустаабы үөрэх салалтатын начаалынньыга Юрий Посельский, төрөппүттэр ааттарыттан Антонина Семенова бэйэлэрин эбэрдэлэрин тиэртилэр.

Үөрүүлэх быһыыга-майыга бу 26 оҕо төрөппүттэрин кытта Бочуот кинигэтигэр киирбиттэрин туһунан туоһу сүргү туттулар.

Елена МАКАРИНСКАЯ.

ЧОПЧУ СОРУКТАР ТУРУОРУЛУННУЛАР

От ыйын 13 күнүгэр «Айылгы» норуот айымньытын дьэтигэр улууспутугар сопхуостар үлэлээбит кэмнэрин араас хайысхаларынан көрдөрөргө, үйэтиигэ тэриллэбит хамыһыһа мунньага буолла.

Мунньабы хамыһыһа салайааччыта, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров салайан ытта. Кини бу күнгэ дьэри ытыллыбыт үлэни билиһиннэрдэ, сорукурга тохтоото. Салгыы А. А. Саввин аатынан мусуой үлэһитэ Ольга Ядреева бу хайысхага анал грант ыларга үлэлэрин туһунан иһитиннэриини оҥордо.

Мунньах сүннүүнэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин кырдыабаастарын субэтин чилиэнэ, өр сылларга Чурапчы улуунугар баһылыгынан үлэлээбит Иннокентий Аммосов, Субуруускай аатынан сопхуоска профсоюзнай тэрилтэ бэрэссэдээтэлинэн, партиянай тэрилтэ сакирэтээринэн үлэлээбит Ульяна Атласова, «Чурапчы» сопхуоска дириэктэрдээбит Григорий Смирников, Эрилик Эристин аатынан сопхуоска тутууну салайыт Афанасий Кириллин, «Сана олох» хаһыат эрдээктэрэ Алексей Слепцов хамыһыһа үлэлэһиннилэр. Мунньах түмүгүнэн санааларын үлэлэһиннилэр. Мунньах түмүгүнэн хамыһыһа чилиэннэрэ тустаах сорууда ылыннылар.

Алексей СЛЕПЦОВ.



(Хамыһыһа үлэтин, мунньаха этиллэри ситиһи кэлэр нүөмэргэ аабын).

БЫҤА БИЭРИИГЭ -- КЫЛААБЫНАЙ БЫРААС

От ыйын 14 күнүгэр «Сана олох» инстаграм сирэйигэр улуус кылаабынай бырааһа Артем Ксенофонов ыалдьыттаата. Кини үс сүрүн боппуруска тохтоон, үлэни билиһиннэрдэ. Онтон кылгастык билиһиннэрдэххэ, манньык:

Билигин туругунан стационарга 7, таһыттан 15 (5 оҕо), куоракка 4 киһи эмтэнэ сылдьаллар. Вакцинация 70% буолуохтаабын 46% буолла. Билигин улууска ЭпиВакКорона вакцина баар. Улуус дьаһалтата уонна киин балыһа вакциналаммыттарга анаан, сүүйүүлээх оонньууну тэрийэр. Балыһа өттүттэн массыына ытарга уонна сааны ыларга медкөрүүнү босхо ааһар бириһи туруорар. Оттон улуус дьаһалтата бириистэрин атырдьах ыйыгар биллэрээтэ. Ханьык да эпидемияны, пандемияны вакцинация быһаарыта. Онон олохтоохтору быһыһы ыларгытыгар ыгырабын.

Балыһабыт иккис уочаратын тутуутун аукционун «Адгезия» ХЭТ кыайыта. Былаан быһыһынан 2023 сүл төрдүс кыбаарталыгар үлэҥэ киллэриэхтээхтэр. Сана эбийиэккэ билигин тус-тупса турар балыһаларбыт бары киириэхтээхтэр (поликлиника, оҕо, дьахтар консультациялара, стоматология уо.д.а.). Мань таһынан МРТ-киинэ баар буолуо. Быйыл бу тэрилтэ бырайыак үлэтин ытар. Экспертиза этэринэн, билигин турар сыбаайаларга тутуохха сеп дьэн түмүккэ кэллилэр.

Бэйэбит таас балыһабытыгар өрөмүөн буола турар. КТ - компьютернай томограф кэлэригэр бэлэмнэнэн, прачечнайбытын онно анаан, ирдэбилгэ эппиэттир гына оҥоро сылдьабыт.

Целевой үөрэх туттарсытыгар киирдэххэ, сүл айы Дорубуйа харыстабылын министристибэтэ ханьык исписэлиис тийбэтин үөрэтэн көрөн баран, целевой миэстэлэри түһэр. Ол курдук быйыл ХИФУ-га 3 миэстэ (лечебнай дьыала - 2, педиатрия - 1), биридди квота Томскайга, Москвага, орто үөрэххэ Дьоккуускайдаабы медколледжка сизстэрэбэ - 2, лабораторнай диагностикаба - 1, акушерга - 1. Алданнаабы медколледжка сизстэрэбэ - 2, лабораторнай диагностикаба - 2. Бу этиллибит үөрэхтэргэ докумуону биэриэххэ сеп. Алданна билигин туругунан сайаалка киирэ илик, уоннаабытыгар оболор номнуо сайаалкаларын биэрбиттэрэ. Биһиги докумуоннарын хомуйан, үс өрүттээх дуоҕабы түһэрсэн баран, бу үөрэх тэрилтэлэрин хамыһыһаларыгар ытабыт. Онон хамыһыһа бэйэтэ быһаарар.

Бу курдук Артем Михайлович бэйэтин информациятын кэпсээтэ уонна дьонтон киирбит ыйытыларга эппиэттээтэ. Дьон сүрүннээн быһы туһунан ыйыттылар.

Елена МАКАРИНСКАЯ.

Матрена Ноговицына -- дуобакка Аан дойду чөмпүйүөнэ



Матрена Ноговицына Эстонияга ытыллыбыт аан дойдутаабы чөмпүйэнээккэ түмүктүүр түһүмэхининэ чөмпүйүөн буолары ситистэ.

Ити курдук, норуоттар икки ардыларынаабы гроссмейстер Саха сириттэн бастаһынан, Араассыйага иккитинэн Аан дойду чөмпүйүөнэ буолар.

«СО» кэр.

— ИЛ ДАРХАН НЭДИЭЛЭТЭ —

Айсен Николаев үлэтин сүрүн түгэннэрэ

От ыйын 5 күнүгэр Айсен Николаев видеосибээсөнүнү Арасыйыа Уолсастыбаннай баалаатын быһааркатыгар буолбут «Ыраас Арктика» экологическай бырайыак презентациятар кытынаа. Бырайыак бизнеси, науканы, уолсастыбаннай уонна волонтерскай хамсааһыны сомоторуохтаах уонна дойдуну 2021-2023 сылларга Арктическай сэбиэктэ бэрэсэдэтэптийир кэмигэр улахан суолталаннаа. Айсен Николаев өрөспүүбүлүкэбэ өнөөх уонна хара тимир муньууппун бырабылла сытар 437 сирэ баарын эттэ. Ити тимир 84 бырыһыана Арктическай зонаба сытар. Хотуу флот көмөгүнэн Котельнай арылтан өссө 2015 сылга 3200 тусна металллом тизэлибитэ, 2018 сылга «Алмазы Анабара» хампааннаа күүһүнэн булун уонна Анаабыр оройуоннарыттан 538 тусна тимир коммунуубута.

Бу уруккуттан бөөр экологическай боллоруоһу быһаарар туһуттан Саха сирэ Арктика кытылын металлломттан ыраастыгыра аһамыт бырайыагы онордо. Бэс ыйын 25 күнүгэр бырайыак павсаара бигэрэтипиннэ булун уонна Усууаана оройуоннара коммерческай тэриптэлэри кытта сөбүлэти түһэристилэр. Ити үлэ барыллаан түмүгэр 5 сыл устатыгар Саха сирин 5 арктическай оройуонуттан 100 тыһыынча туснаа кэригэ бырабыллыбыт тимирин тизээн таһаарарга былааннаар.

От ыйын 6 күнүгэр Арасыйыа генеральнай прокурорун солбуйааччыта Дмитрий Демешин Айсен Николаевка өрөспүүбүлүкэ сана прокурорун Максим Попову билиһиннэрдэ. Кими Саха сиригэр Арасыйыа Бэрэсидьиэнин ыйаабынан аһанна Дмитрий Демешин Максим Попов улахан уопуттаабын, бу иннигэ үс сыл устата Сахалин уобалаһын прокурорун бастагы солбуйааччытынан үлэлээбитин эттэ.

От ыйын 6 күнүгэр Ил Дархан олохтоох бэйэни салайыныы сэбиэтин муньабын ыйтта. Манна кими Саха сиригэр доруобуйа харыстабылын систиэмэтин сайыннарыы 2030 сылга диэри стратегията онотулупа сылдьарын эттэ. Айсен Николаев муньааха уолсастыбаннай доруобуйаны бөдөрөгүтүгэ үлэ хаамытын кытта биллэстэ, итиннэ уолсастыбаннай доруобуйа уонна доруобуйа харыстабылын систиэмэтин сайыннарыы стратегическай хайыскаларын туһунан кулук тутар 31 күнүгэр таһаарбыт ыйаабын чарчитанна сана сорукары туруорда. Ол курдук, кэлэр сылларга профилактическай көрүүнү ытыы 100 бырыһыан хааччыллыахтаах, медицинскэй реабилитация үс түһүмэхтээх систиэмэтэ, ордук тэргэммит онкологическай ыарыылары эрдэ булуу, киһини эмтэһин персонализированнай модела тэриппиктээх, биомедицинскэй уонна клеточнай технологиялар күүскэ сайдыахтаахтар.

От ыйын 6 күнүгэр Ил Дархан Арасыйыа генеральнай прокурорун солбуйааччыта Дмитрий Демешини кытта Ханалас улууһугар бөөр тыа баһаардарын бөтөлүүтүнэн көтө сылдьан көрдүлэр. Салайааччылар Тиит Арыы нэһилиэгин таһынаабы баһаары уонна «Өлөөнө остуолбалара» национальнай паарка сиригэр бөөр уоту мониториннаатылар. «Өлөөнө остуолбалара» национальнай паарка дириэктэра Аркадий Семенов кинилэргэ Хабаровскай хыраай уонна Чита баһаарынай парашютист-десанттыктара көмөлөһө сылдьалларын кэпсэттэ.

От ыйын 7 күнүгэр Айсен Николаев Олег Матыцынны көрүстэ. Саха өрөспүүбүлүкэтин баһылыга уонна Арасыйыа Федерациятын спорка министри өрөспүүбүлүкэ уонна биздэмэстибэ икки ардыгар физическай култуура уонна спорт уобалаһыгар үлэлэһиңгэ сөбүлэн түһэристилэр.

Ил Дархан спорт министригэр 2024 сылга «Азия оросоро» спортивнай соннууларын Дьокуускай куоракка ыһтар туһунан сайаапка биэрэри сылдьарын иһитиннэрдэ. Матыцын бу этиини өйөөтө.

Манн сэрэ өрөспүүбүлүкэ баһылыга Алданнаабы биатлон бөдөстөн хааччылыы уонна Ньурба улууһугар стадионнаах, бэсэйнаах спортивнай комплексы тутуу боллоруоһун көтөхтө.

Эргийиэн салайааччыта Ньурбага стадиону тутуу 2022 сылга өрөспүүбүлүкэ бүүдүүтүн суотугар саадалаһа диэтэ уонна госэкспертиза кэнниттэн спорткомплексы федеральнай бырагыраамаба киллэрэри туруорду. Олег Матыцын ити боллоруостары чуластаабы кэмнэ булгучу көрүөхтү, үөрэтэхпит диэн эппистээтэ. Капсэти биэр туспа тиэмэтинэн спорт национальнай көрүннэрин сайыннарыы, тэнитти буолла. Ил Дархан хөрсүһүгэ кыттыбыт Арасыйыа Олимпийскай кэмистиэтин бэрэсидьиэнэ Станислав Поздняковтан мас тэрдүүһүтүн олимпийскай көрүнү быһытынан сайыннаар туһунан ыйытта. Салайааччы бу боллоруоһу өйөөхтү диэн арэннэрдэ.

От ыйын 7 күнүгэр Ил Дархан Горнай улууһун Бэрдыгэстээх бөһүөлэгэр сана «Чыпчаал» стадионна спорт национальнай көрүннэригэр «Маннаары соннуулар» XXI спартакиадааны үөрүүлээхтик арыйда.

Айсен Николаев спартакиадааны үөрүүлээхтик арыыыга спорт национальнай көрүннэри Олимпийскай соннуулар бырагыраамаларыгар киирэллэригэр өссө биэр дьолун хардыы онотулунна диэтэ. «Биһиги саха норуотун төрүт көрүнэ – мас тэрдүүһү спорт олимпийскай көрүнэ буоларыгар итэҕэйбиг», – диэтэ Ил Дархан.

От ыйын 7 күнүгэр Айсен Николаев тыа баһаардарын боллоруостарын чэрчитинэн Горнай улууһун Күөрэлээх нэһилиэгэр бара сырытта. Ил Дархан салыһыаттан 1,7 км сиргэ уонна «Аһыма – Кэбээйи» өрөспүүбүлүкэстээҕи суол таһыгар баар баһаардарга тийэн дьону кытта көрүстэ, туох үлэ ытылларын көрдө-иһиттэ. Бу сырытын түмүгүнэн өрөспүүбүлүкэ баһылыга Күөрэлээх нэһилиэгэр Горнай улууһугар турбут тыа баһаардарын умуллары боллоруостарыгар муньаах ыйтта. Манна кими Бөс Күөл нэһилиэгэр эбии күүһу – исписалиистары уонна наадалаах техниканы ыһтарга соруудах биэрдэ. Ил Дархан Горнай улууһун баһылыга туруорсар 3-с тиимтээх Пожарнай-химическай станцияны арыыы боллоруоһун өйөөтө. Эргийиэн салайааччыта оройуон сүрүн соруутунан нэһилиэтиннэлээх пууннары, уот ситимин уонна газ магистральнай турбатын көмүскээһин буолар диэн бэлитээн эттэ.

От ыйын 8 күнүгэр Ил Дархан өр сыллар усталарыгар бииргэ олохтоох үбүлүүдээх кэргэнниилэри, элбэх олохтоох ыаллары дьыэ кэргэн, тапталуонна бэриниилээх буолуу күүһүнэн эбэрдэлээтэ. Үөрүүлээх тэрээһиннэ Айсен Николаев элбэх олохтоох ыалларга, «Таптал уонна бэриниилээх буолуу иһин» мэтээлинэн наараадалаһамыт кэргэнниилэргэ кэлим сервистээх бастагы социальнай каарталары туттарда. Бу каарталар нөһүө элбэх олохтоох дьыэ кэргэттэр араас чөлүөтүмүлэри уонна социальнай өйөбүлү, кумааҕы докумуону хомуйан эрдэ дэмээх ытыахтара. Социальнай каарта култуура уонна спорт тэриптэлэригэр бонусунан, табаарга, итиннэ өнөөчө чөлүөтүмүлэринэн туһанарга уонна субсидированнай билиэти атыылаһарга, уолсастыбаннай транспортка айаны телүүргэ кыах биэрээтэ.

От ыйын 8 күнүгэр Айсен Николаев «Россия 24» телеканал быһа биэримтигэр кытынна. Ил Дархан кэпсэтингэ өрөспүүбүлүкэ тыа баһаарыгар баһаарыһа уустук диэтэ. Атын эргийиэннэр өрөспүүбүлүкэбэ көмөбө 800-чэ исписалиисти ытытылар. Айсен Николаев быһыл федеральнай киин Саха сиригэр уоту умулларыга хаһааннытааһар да элбэх үбү биэрбитин бэлиттээтэ. Ол гынан баран урукку методиканан аабыллар нормативынан ити үлэбэ харчы адыс тийбэт. Ол курдук, өрөспүүбүлүкэбэ биэр гааба 6,1 эра солкуобай көрүлүр эбит буоллаһына, Саха сирин тыатын иэнэ – 250 мөлүүөн га. Уһук Илминтэ бу сылларга – 28, оттон Арасыйыаба – 200 солкуобай. Урукку методиканан харчыны тыарыыга нэһилиэтиннэ ахсаана болломтобо ытыллар, ол иһин Саха сирин норматива кыра буолан тахсар. Ил Дархан Арасыйыа Айылба баайыгар уонна экологияда министриэтибэтэ бу методиканы уларытарга үлэли сылдьарын эттэ.

Урукку методиканан өрөспүүбүлүкэбэ тыа баһаарын умулларыга тыарылыбыт харчы хайыһы-үйэ бүтэ. Онон билигин бары үлэ эргийиэн бүүдүүтүн суотугар ытытылар. Арасыйыа бырагыраамаларыгар резервон фондатытан эбии 380 мөлүүөн солкуобай кэлэрэ күтүлүлэр. Онон 305 мөлүүөн солкуобайа баһаардары умулларыга ытытылыаба.

От ыйын 9 күнүгэр Ил Дархан Мииринэй оройуонугар турбут тыа баһаардарын умуллары үлэтин бэрэбэркэлээтэ. Сүлдүүкэр нэһилиэгин сиригэр барыт уоту бэйэлэрин бабаларынан бохсо сылдьар дьону кытта көрүстэ. Ити түмүгүнэн өрөспүүбүлүкэ баһылыга оройуон суһал штабыгар баһаары умулларааччыларга көрдөһөр вездеходтарын булан биэрэргэ соруйда. Манн сэрэ кими Сүлдүүкэр тыатын хаһаайкытыбатыгар тахсыбыт хорумуһунан ситимнээн, кыстыыр отунан хааччыналларыгар көмө оморор наадатын ыйда.

От ыйын 10 күнүгэр Айсен Николаев Мииринэй хуоракка аэропорт комплексын тутуу хаамытын бэрэбэркэлээтэ. Сана эбийиэк 2024 сылга үлэбэ киириэхтээх. Ил Дархан сакааскыт уонна бэрэбэркит тэриптэлэр бэрэбэркиталарын кытта көрүстэ. Тутуу 2024 сылга диэри магистральнай инфраструктураны кэнэти уонна модернизациялаһын кэлим былааннаах «Арасыйыа транспортнай систиэмэтин сайыннарыы» судаарыстыбаннай бырагырааматын чэрчитинэн ытытылар. Манна 20 млрд солкуобай тыарылыбыт. Итинтэн 11-рин «АЛРОСА» инвестициялыыр, атынын федеральнай бүүдүүт уонна салгыныан сырыыны тэрийи Госкорпорацията үбүлүүр. Бүгүмнү күннэ бэлэмнэни үлэти ытытылар, сылааһы тутар кууту онотуллубут, аэровокзал атахтарын туруоруу үлэти ытытылар. Тутуу былааннаһыт графигынан баран иһэр. Эбийиэти үлэбэ 2023 сыл ахсынны ыйыгар киллэрэр санаалаахтар.

От ыйын 10 күнүгэр Ил Дархан Саха сириттэн Госдумбаага депутат Галина Данниковаанын Мииринэйгэ «Народный актив» бырайыак төгүрүк остуолугар кытыннылар. Бу бырайыак «Якутия – территория развития» уолсастыбаннай тэриптэ баазатыгар толкуйдэммит.

Галина Данникова хэлсэтингэ Мииринэй оройуонугар уонна өрөспүүбүлүкэ олохтор улахан суолтааһынан «О недрах» сокуон бырайыага боллоруон бэлиттээтэ. Бу сокуон сир баайын хосточчуларыттан үлэлиир территорияларын социальнай-экономическай сайдыытыгар үбү-харчыны көрүүнү ирдээтэ.

Айсен Николаев төгүрүк остуолга оройуон олохтоохторун элбэх ыйытыларыгар хоруйдаата. Холобура, Айхалга хаарбах дьыэттэн-уоттан көһөрүү федеральнай бырагырааматыгар киирбэтэх балоктар боллоруостарыгар өрөспүүбүлүкэ этиитин учуоттаан, бэрэмнэммит Арасыйыа Бырабыыталыстыбатын дыһала сөбүлэнтэ сылдьарын эттэ.

От ыйын 10 күнүгэр Айсен Николаев Мииринэй оройуонугар кээхэ муньахтары ыйтта.

Ил Дархан тыа баһаарын умулларыга оройуон күүһүн бөлөбө сөптөөх үлэни ыйтарын, туруоруллубут сорукары ситиһэрин – уоту нэһилиэтиннэлээх пууннарга чуһаһаллаһын бэлиттээтэ.

Айсен Николаев Мииринэйгэ ковиды утары охсуһууга өрөспүүбүлүкэ суһал штабын муньабын ыйтта. Манна кими оройуонна вакцинация үлэти саниэтэ суохтук ытытыларын бэлиттээн туран, прививкаларын тэтимин түргэтэри модьуйда. Ол курдук, оройуонна вакцинация былаана 50 бырыһыантан итэҕэс толоруллубут, киирбит 16 155 дозаттан 13 452 эрэ туһаныллыбыт.

Мииринэй оройуонун сайыннары боллоруостарыгар муньааха Ил Дархан Айхал бөһүөлэгэр хаарбах дьыэбэ оморор дьону 2022 сыл бүтэһигэр диэри көһөрөргө соруудахтаата.

Айсен Николаев бүүдүүт хаамытыһытын көрүүтүгэр быһыл өрөспүүбүлүкэ бүүдүүтүгэр уларыты туһунан этиини киллэрэргэ уонна Айхал бөһүөлэгэр хаарбах дьыэбэ оморор дьону көһөрүүгэ 45 мөлүүөн солкуобайы тыһарга соруйда. Этимил эргийиэн бүүдүүтүттэн бу сылга 116 мөлүүөн солкуобайы биэрэргэ былаанныыллар.

Муниципальнай бырагыраама быһытынан 2021 уонна 2022 сылга Айхалга 100-чэ хаарбах дьыэттэн 46 дьыэ олохтоохторун көһөрөөхтэрэ. Бырагыраама үбүн уолсай кээмэйгэ 325 мөлүүөн солкуобай.

Өрөспүүбүлүкэ баһылыга Мииринэй оройуонугар доруобуйа харыстабылын сайыннары кэлим былаанын олохто киллэрин хаамытын биллэстэ. Манна 2025 сылга диэри 994 мөлүүөн солкуобай көрүлүбэ. Бу үл бастагы медицинскэй көмө хааныстыбатын үрдэтиңгэ, доруобуйа харыстабылын эбийиэктэрин тутууга, өрөмүөннэһиннэ, билинни медицинскэй оборудованины атыылаһыыга уо.д.а. бараба.

От ыйын 11 күнүгэр Ил Дархан национальнай бырайыактар уонна өрөспүүбүлүкэ судаарыстыбаннай бырагыраамаларын чэрчитинэн ытытылар тутуулары иилир-сабалыыр суһал штаб муньабын ыйтта.

Салайааччы Кардиососудистай киини, Онкоцентры уонна доруобуйа харыстабылын бастагы сүһүбүн модернизациялаһын чэрчитинэн эбийиэктэри тутуу хаамытын көрдө.

Кардиососудистай киингэ билинни үрдүк технологиялаах оборудованины туруоруохтара, манна эмтэни сана салааларын сайыннарыахтара. Тэриптэ үлэтин быһыл ахсынны ыйга сабалыахтаах. Эбийиэк Арасыйыа Уһук Илмин уонна Арктиканы сайыннарыыга министриэтибэтин кэлим субсидиятын чэрчитинэн тутуллар. Айсен Николаев үлэ графигынан хаалыы тахсыа суохтаах диэтэ. Манн сэрэ баһаарынай өттүнэн куттала суох буолууну хааччылыы, эбийиэккэ кэлэр суолу-иһи тутуу боллоруоһун быһаары уонна тутуааччыгар ахсаанарын элбэти наадатын ыйда.

Онкоцентры үлэбэ 2023 сылга киллэриэхтээхтэр. Ил Дархан бу киин саамай билинни оборудованилаах буолуохтаах диэн өссө биір дэ санаатта. Ити ыарыыны эрдэ буларга уонна дьонно үрдүк таһымаах медицинскэй көмөнү онорон, олохторун быһыһырга таһуу буолуоба.

Айсен Николаев бу эбийиэктэргэ тутуу хаамытын контуруулаһыны күүһүрдэргэ модьуйда.

Итини таһынан суһал штаб муньабаар Уус Майаба 45 сытар куоркалаах, поликлиникалаах баһыһа комплексин, Таатта киин баһыһатыгар икхис уочаратын, Бүлүү куоратыгар 73 сытар оронноох баһыһа комплексин, Хонуу сэлэниэтигэр 22 сытар оронноох, поликлиникалаах баһыһа комплексин тутуу боллоруостарын көрдүлэр.

Афанасий НОЕВ,
Ил Дархан пресс-экиртээтэ.

— ТЫА ХАҤААЙЫСТЫБАТА —

ОТТООХУННА СОРУКТАРБЫТ

Сахалар былыр-былыргыттан Бөтүрүөн танара кэнниттэн, от үнүүтэ сиппитин кэннэ окко кириллэрэ. Ити үгэс билигин даҕаны тутуһуллар. Быйыл сайын курааннаан, аһыҥа туран, улууспутугар от үнүүтэ мөлтөх. Ол да буоллар кыра да үүммүтүн оттоон ыларга сорукутанан, бу күннэргэ дьоммут-сэргэбит оттоохунна турунан эрэллэр. Улуус тас өттүгэр тахсан оттоохунна, оту атыылаһыҥа былаанналар. Оттоохунна быйылгы сорукутар тустарынан Тыа хаһаайыстыбатын управлениетин кылаабынай агронома Марианна Пермякова билиһиннэрэр:

— Быйыл улууска 20 004 сүөһүнү, (ол иһиттэн 7 400 ынах) 16 249 сылгыны кыстатарбытыгар 38450 туюнна окко суоттаныбыт, улахан тэрээһиннээх хаһаайыстыбаларбыт 2200 туюнна сиилэни уонна 800 туюнна сенаһы бэлэмнииллэрэ былаанналар. Тыа хаһаайыстыбатын министристибэтэ тыырбыт былаана - 36000 т.

Оттоохун үлэтигэр 1056 тыраахтар, 860 эвено (ол иһигэр 209 толору механизированнай) тахсыахтара. Билинни туругунан 450 киһи, 174 эвено, 260 тыраахтар окко кириллэр. Барыта 358 туюнна от сорутоупкаланна. Ордук үчүгэйдик, тэрээһиннээхтик „Мындабайы“ ТХПК саҥалаата. Саһыл Сыһыы, Мөһкүүдэ энэр 50 туюннаны бэлэмнээтилэр. Икки

симизэнэн үлэлииллэр.

Тыа хаһаайыстыбатын салалтатын исписалиистара, нэһилиэк баһылыктара, КУМИ землеустроительтара буолан, кэрийэн көрүүбүт түмүгүнэн миэстэбэ 26 282 т о.э 68% эрэ оту булар кыахтаахпыт билиннэ. Былырыынны кур олут 960 туюнна баар. Былаантан итэбэс олутун буларга мобильнай биригээдэлэри тэрийэн, ерус арыыларыгар, улуус таһыгар ыраах учаастактарга сир булан ытан оттоохпутуна эрэ кыстык олутун булунар туруктаахпыт. Билигин Уус Майаба, Нуотара учаастагар, Горнай, Ньурба улуустарыгар оттуу барарга уонна Кэбээйиттэн 1800 туюннаны атыылаһарга дуоҕабар түһэрсэн кэллэбит. Ону таһынан Ханаластан, Ньурбаттан барыта 6340 туюнна прогноз быһыытынан булуппун турар. Мантан мобильнай звенолар уопсайа 3220 туюннаны оттоохтара уоннаабытын 3120 туюннаны атыылаһарга диэн дуоҕабардастыбыт—Кэбээйиттэн 1800 туюннаны, Ньурбаттан—300 туюннаны, Ханаластан—500 туюннаны, Хатастан—50 туюннаны. Тийгэбэт 4000 туюнна кэрийэн атын улуустартан буларга кэпсэтинэ сылдыбыт (Ханалаас, Тулагы арыылары). Маны таһынан аукционна тахсыбыт Дьоккуускай арыыларыгар эрэнэбит.

Күөх ыһыҥа быйыл 40 хаһаайыстыба үлэлээтэ,

уопсайа 1590 гектар сиргэ ыһылынна. Элбэх сыллаах от —503 гектарга. Итингэн 2200 туюнна сиилэни, 800 туюнна сенаһы ыларга уонна 1500 туюнна оту бэлэмнииргэ суоттаныбыт.

Калин түспүт ардахтар Амма өрүс, Таатта, Түөйэ, о. д. а. үрэхтэр отторо абылларгыгар көмөлөһүөхтэрэ. Хатылылар Туолумаба, кытаанахтар Танда, Наммаарыкы диэки оттоохтара.

От ыйын 9 күнүгэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Михаил Никифоров биһиги улууспутугар кэлэ сырытта. Кэлэригэр Бүтэйдээһинэн айаннаан Хайахсыт, Хадаар, Дирин ходуһаларыгар сырытта. Кытаанаха тийэн өскүөлө-сад тутуутун көрдө. Кытаанах, Сылан ходуһаларыгар сырытта. От үнүүтэ мөлтөх эбит диэн түмүккэ кэлэн, онлайн форматынан мунньах ыпта. Итиннэ нэһилиэк баһылыктара бары кыттыыны ыллылар. Бырабыыталыстыба мобильнай этэрээттэр оттуу барар ороскуоттарын сабыныларыгар, кыһынты тизин аҕалыыны эрдэ быһааран көмө онороругар көрдөстүлэр. Маныаха мобильнай этэрээт төһө ыраах сиргэ барара, тизхиныкэтэ чуолкайданыахтаах.

Төһө даҕаны от үнүүтэ мөлтөбүн иһин тэрээһиннээхтик, түмсүүлээхтик үлэлээн, сүөһүбүт, сылгыбыт аны кыһын этэннэ туоруурун хааччыйыабын!

Кэпсэттэ Алексей СЛЕПЦОВ.

— УСПУОРТ —

ТОЛКУЙДААН БЫЛААННААҤЫН (ТАКТИКА) КЫАЙЫНЫ АБАЛЛА



Соторутаабыта түмүктэммит 21-с „Манчаары оонньууларыттан“ Чурапчыбыт хамаандата кыайы-хотуу көтөллөөх эргилиннэ, бэйэтин бөлөбөр бастакы миэстэни ылла. Улуус дьаһалтатын успуорка уонна физическэй култуураба салалтатын начальнигы Иван Иванович Оконешников түмүк санааларын үллэстэр:

„Манчаары оонньууларыгар“ күрэхтэһии усулуобуйата, хайа бөлөххө кимнээх кириэтиэхтээхтэрэ эрдэттэн биллэр этэ. Атын хамаандаттан кимнээх кириэтиэхтэрин, быһа холуйан, кытары сэргэйдэххэ сөбө. Онон ханнык көрүнүгэ хайа ыспарсымыаннарынан кыттан, хаһыс миэстэни ылыахпытын сөбүн суоттааһын, сүбэлэһии эрдэттэн барбыта. Кыттыахтаах ыспарсымыаннарбытын эрдэттэн сүүмэрдээн, сыал-суорук туруорбулут, дьарыктанар усулуобуйаларын тэрийбиллэр. Элбэх күрэхтэһиилэргэ, сүмэрдиир сבודарга сырытыннарбылпыт. Сана дьыл кэнниттэн тутта Горнайга тийэн, тэрийээччилэри кытары көрсөн, түһэр сирбитин быһаарсыбылпыт. Онон „Кырачаан ымыычаан“ уһуйаанга олордубут. Усулуобуйалара үчүгэй. Бу тактической быһаарылырбыт оруоплаах буоллупар, түмүгэр кыайыыга тизрилэр. Барыта 14 кыһыл көмүс, 17 үрүн көмүс, 6 боруонса мэтээлинэн набараадаланнабыт.

Түөрт сылга биридэ ытыллар, сахалар „олимпийскай оонньууларынан“ ааттаммыт улахан күрэххэ элбэх түмсүүлэр, күрэхтэһиилэр, тэрээһиннэр ытыллыбыт ытык Маҕаайы алаһыттан атаарыллыбылпыт. Улууспут салалтата,

биллиилээх бэтэрээн ыспарсымыаннарбыт тыл этэн, кыайыыны баҕаран алгыстарын анаабыттарга хас биридии ыспарсымыанна биэ санааны, эрэллээх буолууну үөскэппитэ.

Балаһыанна быһыытынан барыта 60 ыспарсымыан, 10 официальной дьон (улуус салалтатыттан, тириэньэрдэр) тийэн кыттыыны ыллыбыт. Делегациябытын улуус баһылыгын бастакы солбуйааччы Алексей Ноговицын салайан илдьэ сырытта. Күрэхтэһии хайдах барбытын, үрдүк тынааһынын улууспут олохтоохторо тэлэбиисеринэн, бачээтсрэдстволарынан—хаһыатынан, инстаграмынан, „Улус медиа“ таһаарытынан, о. д. а) күннэтэ кэти, биһиги кыайылырбытыттан тэннэ үөрсэ олорбуттарын билэбит.

Горнай улууһа бу „Манчаары оонньуулары“ олус бэркэ тэрийбит. Ол күрэхтэһиилэри үөрүүлээхтик аһыҥа Арасыыһа успуордун министирэ Олег Матыцин, Арасыыһа олимпийскай кэмититизтин бэрэссэдээтэлэ Станислав Поздняков кыттыыны ылбыттарыттан да көстөр. Ааспыт Үөһээ Бүлүүгэ буолбут оонньууларга олохтоохтор көрдөрүүлээх көрүн быһыытынан хапсаҕайы талан ылан, үөр сылгыны оонньолууттара. Бу сырыыга Горнай улууһа 17 түһүмэхтээх эстафетаны киллэрбитэ. Манна биһиги улуус бастаан, сана ипподромна иккистээн өрөгөйдөөтүбүт. Ат сүүрдүүтүгэр кыайылыбытын дьоммут-сэргэбит көрбүт, истибит буолуохтаахпыт.

„Манчаары оонньуулары“ түмүктэһиннэ биһиги улуус аатыттан олохтоохторго, баһылык Никита Андреева махталбытын биллэрдэбит. Кини Горнай улууһугар бу улахан тэрээһин ытыллыытыгар оччолорго өрөспүүбүлүкэ салалтатыгар үлэлээбит Егор Борисов, Михаил Гуляев оруоллара улахан бэлитизтээн туран, Чурапчы дьонугар-сэргэтигэр барыларыгар махталын тизэртэ.

Ыспарсымыаннар, тириэньэрдэр, тэрийээччилэр ааттарыттан улууспут дьонугар-сэргэтигэр мэлдьитин успуорду, чөл олоҕу өйүүрүтү иһин, бу күрэхтэһиилэргэ түөннэри-күннэри биһигиниин биригэ буолбукт, ылдыыбыктыт иһин барба махталбын тизэрдэбин. Кэлэр сылга Уус Алданга Саха сирин норуоттарын ыспартыыбынай оонньууларга 16 спорт көрүнүгэр буолар. Онон бэлэмнэниибитин бу күннэртэн саҕалаахпыт, кыайыыга дьулуһуохпут диэн эрэннэрэбит.

Иван Иванович Оконешников Чурапчы спордун 1997-2003 сылларга салайбыта, билигин 2018 сылтан үлэлиир. Кини салайбыт кэмигэр Чурапчы ыспарсымыаннара бары күрэхтэргэ инники күөҥнэ сырыттылар, „Чурапчы — успуорт туоната“ диэн ааты үрдүктүк туттулар.

Алексей СЛЕПЦОВ.

— ЫЙЫТ - ЭППИЭТТИИБИТ —

СУОЛГА ҮГҮС ЫЙЫТЫ КИИРЭР

Олохтоохтортон „Дорожник“ ХЭТ үлэһиттэригэр суолга сыһыаннаах үгүс ыйыты киирэр. Онон бүгүнгү нүөмэргэ „Дорожник“ ХЭТ генеральнай директорун солбуйааччы Спартак Васильевич Пахомов ыйытыларга эппиэттиир.

Ыйыты: Спартак Васильевич, куораттыыр сүрүн суолбут туруга дьону долгутар, ол курдук суолбут олус нэксизлээх, ардах түстэбинэ бадараан тахсан, айанна күчүмэсэйдэри үөскэтэр диэн ааҕааччыларбытыттан үгүс ыйыты киирэр.

Эппиэт: Дьон-сэргэ, айанныттар ыйытталара оруннаах. Саас-сааһынан быһааран биздэххэ, манньык Суол үлэтигэр үлэ көрүннэрэ тус-туһунан арахсар. Холобур, биһиги тэрилтэбит түһэрсэбит хантарааба суолу көрүү-истиити диэн буолар. Биһиги көрөр-истэр учаастакпыт уһуна поп курдук 100 км этэ. Ол эбэтэр федеральнай суол 90 км 190 км-гэ диэри, Нуорабаана Арыылаах Эбэтиттэн Хатылыны ааһыаха диэри. Итиннэ барытыгар информационнай баннердар ыйанан тураллар. Суол километровой бэлэлэринэн эмиэ сирдэтэтиэххэ сөп.

Маҕадаанна тийэр „Халыма“ федеральнай суолугар улахан бырагыраама ылыллан, суолу асфальтааһынна, хаһытаалынай өрөмүөҥнэ үлэ-хамнас бара турарын бары билэбит. Ол курдук асфальт суолбут Аллараа Бэстээхтэн Төнүлүгэ кэлбитэ хас да сыл буолла. Салгыы Чурапчы өттүгэр инники сакаасчыт онорторбут бырайыактарынан үлэ бара турар, ол курдук 149-162 км, ол эбэтэр Төлөй арахсыытыттан Мугудайга диэри Аллараа Бэстээхтэн „Мегинские автомагистрали“ тэрилтэ былырынынныттан үлэлиир. Кинилэр татимнэрин ыйыктыбакка үлэлээн, бу күһүн алтынны ыйга диэри учаастактарын туттарыахтаахтар.

Салгыы 135-149 км (Мугудайтан Хаар Балаҕаны ааһыаха диэри) бэдэрээччитинан Чувашияттан „Дорисс“ ХЭТ этэ. Ол гынан баран бу тэрилтэ үлэтин сатаан тэрийбэххэ, хантарааба көтүллэн турар, онон бу учаастагы ситэриигэ санаттан аукцион ытыллыаба.

Былырын быйыл аукционнар ытыллан, Төнүлүттэн Хаар Балаҕанна диэри хаалбыт уопсайа 57 км уһуннаах учаастактарга бэдэрээччиттэр биллибиттэрэ, 12-15 км уһуннаах 4 учаастак Дьоккуускайтан „Сельдорстрой“ ХЭТ- 27 км-ри, Аллараа Бэстээхтэн „Мегинские автомагистрали“ ХЭТ -15 км-ри уонна эмиэ Дьоккуускайтан „Дороги Саха“ САО -15 км-ри онорорго хантарааха илии баттасыттар. Бу хантараахтарга биригэммитинэн, кинилэр өрөмүөннүүр учаастактарын бэйэлэрэ көрөн-истэн, үлэлэрин бүтэрэн, судаарыстыбаннай хамыыһына туттаһына эрэ биһиэхэ бириэтиэхтэр. Онон үгүс айанныт суолу „Дорожник“ ХЭТ көрбөт-истибэт диэн этэллэрэ олобо суох. Бары эппиэтинэни хантараах илии баттасыт үөһэ ахтыллар тэрилтэлэр сүгэллэр. Инньэ гынан биһиги тэрилтэ бу сылларга үлэтин кээмэйэ быстах кэмнэ лаппа кыччаата диэн этиэххэ наадалаах. Онон атын үлэлэр аукционнарыгар кыттан, тэрилтэбит туруктаах хааларын, кэлэктиип үлэлээх буоларыгар сыал-сорук туруорунан үлэли-хамсыы сылдыбыт.

Ыйыты: Оччотугар асфальт суол оноһуута хаанан бүтэн, айанныттар Аллараа Бэстээххэ диэри хаан кыһалбата суох айанныыр буолабыт диэн үгүс киһи кэтэхэр буолуохтаах.

Эппиэт: Федеральнай суолталаах айан суола буоларынан РОСАВТОДОР хонтуроолугар турар. Быһаччы салалтаны сүрүн сакаасчыт „Бүлүү“ федеральнай суол управлениетин салайааччыта Н.И. Андреев, туһааннаах отделлар салайааччылары куннэтэ хонтуроолуу, ыйытык туруора тураллар. Халандаарынай былаан быһыытынан 2022 сыл алтынны ый бүтүүтэ суолбут сүрүн өттө асфальт бүрүөһүннээх буоларын бары да эрэнэ кэтэһэбит. Чурапчылар олох араас моһоллорун тулуяа үөрэхтээх дьоммут, Кизн көбүстээх, тулуурдаах буолан, бэйэ-бэйэни убаастаһан, харыстаһан биригэ буолуобут диэн ыңырыам этэ.

Спартак Васильевич толору эппиэттэрин иһин улахан махтал.

Саха АССР төрүттэммитэ 100 сылын көрсө, Чурапчылар бары да ыра санаа буолбут асфальт суолбут Аллараа Бэстээххэ диэри тыргыллыаба диэн үлэһит дьонно ыарахан үлэлэригэр ситиһиилэри, айанныттарга күөх-уоту баҕарыабын.

Алексей СЛЕПЦОВ.

— А.Н. КАРДАШЕВСКОЙ ТӨРӨӨБҮТЭ 100 СЫЛЫГАР —

НОМОХХО КИИРБИТ ДЬОҢУН ОЛОХ

Ленин уордынын кавалера, IV-с ыңырылаах Саха АССР Верховнай Сэбиэтин дьокутаата, Аба дойдуга Улуу сэриитин кыттылааба, үлэ уонна тыыл бэтэрээнэ, Одьулуун нэһилиэгин киэн туттар ытык киһитэ Аполлон Николаевич Кардашевский от ыйын 1 күнүгэр төрөөбүтэ 100 сааһын туолла.



Аполлон Николаевич Чурапчы оройуонун Одьулуун нэһилиэгэр дьадаҥы бааһынай кэргэннэр 1921 сыллаахха төрөөбүтэ. Абага Ньукулай күннэ көрбүт соботоох оҕотун аттыттан араарбакка хойутаан оҥуолаабыт ыппыта, онтон ийэтэ Бизрэ өлөн, 1935 сыллаахха Дириг ситэтэ суох орто оҥуолатыгар 5-с кылааһы бүтэрэн баран салгыы үөрэммэккэ, колхозтугар төннүбүтэ. Ити сыл олунньу ыйга биер дойдугаа, кыһыл бартыһаан, "Трактор" колхоз ыстааһаабыта Степанов Николай Афанасьевич мэхтиэлээн комсомолга кирибитэ. Очотооҕу кэминэн үөрэхтээх киһи буолан, дьонун-сэргэтин иитиһэр-үөрэтиһэр агитаторунан, ээневодунан 1939 сылга дизри араас үлэлэргэ үлэлээбитэ. 1946 сыллаахха бастаагы улахан наҕараадатын — килбизиннээх үлэтин иһин Сталин төбөлөөх мэтээли туһутта ("1941-1945 Аба дойдуга Улуу сэриитин сылларыгар килбизиннээх үлэтин иһин").

Оҕо сылдьан тыраахтар, комбайн диэн сүдү техникалары баһылыыр баатын толорон, 19 саастааҕар Чурапчытаагы МТС-ка үлэтин сабалаабыта. Нөҥүө сылыгар МТС иһинэн тыраахтарыстар курстарыгар үөрэнэн, ХТЗ тыраахтарга үлэлээн иһэн, 1941 сыллаахха Армияга ыңырыллыбыта. Новосибирскай уобаласка Сталинскай куоракка тийэн сулууспалы сылдьан ыалдьан, доруобуйатынан сыйыллан, нөҥүө сылыгар дойдутугар төннөн кэлэн, МТС-гар салгыы араас маркалаах тыраахтардарга үлэлээбитэ. 1946 сылтан тракторнай биригээдэсэ биригээдирдээбитэ.

1951 сыллаахха Дьокуускайга 6 ыйдаах комбайнердар курстарыгар үөрэнэн, механик-комбайнер идэтин ылбыта уонна 1958 сылга дизри өрөспүүбүлүкэ бурдугу үүнэрээччилэрин, комбайнердарын ортолоругар сир оҥоруутун иэтин улаатыннарарга, тупсарарга уонна киниттэн ылыллар үүнүүнү үрдэтэргэ хас да сыл өрөспүүбүлүкэ ыңырыы таһааран, куоталаһыны көбүлээччилэртэн биридэстэрэ буолбута. Ол курдук 1952 сыллаахха аан бастаан "С-4" маркалаах самоходнай комбайннга олорон, 200 гектар сир үүнүүтүн хомуйар былаанын 308 гектарынан толорбута, 600 киилэ уматыгы кэмчилээбитэ. 1953 сыллаахха сезон устатыгар 300 гектар бурдугу быстарарга ылыммыт

эбэхээтилистибэтин 323 гектарынан толорон, 700 кг уматыгы кэмчилээн 25 буут бурдугу эбии төлөбүргэ ылбыта. Салгыы 1954 сыллаахха сезон устата 330 гектар сир бурдугун хомуйарга уонна биер гектартан ортуна 9 центнер бурдугу астарга социалистическай эбэхээтилистибэ ылынан, өрөспүүбүлүкэ комбайнердарын көбүлээбит ыңырыгы толорон 375,3 гектар сир бурдугун хомуйбутун, 3579 центнер талы сизмэни колхозтугар туттарбытын, 920 киилэ уматыгы кэмчилээбитин иһин МТС дирекциятын уонна партиянай тэрилтэтин көһөрүлэ сылдьар Кыһыл флажга туттарыллыбыта уонна Түя хаһаайыстыбатын Бүтүн Союзтаагы быыстапкатыгар кыттар быраабы ылбыта. Ити туһунан очотооҕу оройуон хаһыатыгар суруллубута. 1957 сыллаахха сана кэлбит үрдүк оҥорумтуолаах "Сталинец-6" комбайны тутан, 15 хонук устата 400 гектар үүнүүтүн хомуйарга, 3000 центнер бурдугу астарга диэн өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн биер идэлээхтэрин ыңырыгытын, 407 гектары астанан, ол иһигэр 62 гектардаах бааһына биер гектарыттан ортуна 26 центнер көмүс туорагы хомуйан эмиз чизстээхтик толорбута. Бу ыңырыны Амма, Өлүөхүмэ, Нам, Мэнэ Ханалас, Уус Алдан, Таатта уонна Дьокуускай куорат комбайнердара өйөөннөр өрөспүүбүлүкэс улахан хамсааһын тахсыта, Аполлон Николаевич үлэтин уопута киэнник тарбаммыта. Бу ыңырылаах сылларын устата өрөспүүбүлүкэс кыайылааһынан тахсыталаан, үлэс үрдүк көрдөрүүтүн иһин Аполлон Николаевич Кардашевский 1957 сыллаахха Ленин уордынын наҕараадаламмыта.

1958 сыллаахха, колхозтар бөдөһүлүлэригэр, дойдутугар Карл Маркс аатынан колхозска механигынан кэлбитэ. Техника модун күүһүн билбит, илии ыарахан үлэтин механизациялааһын барыстааһын туһунан элбэхтик аахпыт, истибит механик иитиэхтээбит санаатын олоххо киллэрсититинэн барбыта. 1960 сыллаахха тохсунньуга ытыллыбыт оройуон бизс колхозтарын механизатордарын түя хаһаайыстыбатын ыарахан үлэлэрин механизациялааһын туһунан сүбэ мунньаҕар Аполлон Николаевич биер идэлээхтэрин Н. Кривошапкины, К. Пестеревы, М. Ядрихинский, И. Коркины кытары социалистическай эбэхээтилистибэ ылынан таһаарылаахтык үлэлээбиттэрэ.

Бу сыл үлэс үрдүк бэринилээх, эппитинэстээх үлэһити, техниканы толору баһылаабыт механизаторы Ленин аатынан колхоз салалтата Амма учаастагар оройуонна сана тэриллэр оҕуот хаһаайыстыбатыгар ыппыта. Аполлон Николаевич бу да үлэс иннэн турбакка, агроном Егор Семенович Николаев ыйытынан насоснай станция туруоран, 1000 квадратнай мизтэрэ

иэннээх теплицаа уонна 40 гектар хаппыыста, хортуппуй, бытархай оҕуот аһа ыһыллыбыт бааһынаһыгар ардахтатар установканы, 400 кв.м. иэннээх, толору механизациялаах оҕуот аһын хранилищетын саахала суох үлэлэппитэ. "Оҕуот аһын уонна хортуппуйу механизация күүһүнэн оҕордуу түмүгэр 70 киһи үлэтэ солбулунна эбэтэр 13500 солкуобайдаах кэмчилээһин оҥуолунна. Мин "Беларусь" тыраахтарынан оҕуот аһын уонна хортуппуйу оҕордууну, көрүүнү-харайыны, хостоһуну кэлимник механизациялаан, 729 тыһыынча солкуобайдаах кэмчилээһини оҥорор эбэхээтилистибэ ылынан, бааһынаа 500 тонна нөһүом тастым, сирин таһаастааһын уонна уу халытар ханааба хастым," — диэн Аполлон Николаевич ахтар.

Ити курдук техника модун күүһүн баһылаабыт, сир кытта үлэ ымыгынычымпытын этинэн-хаанынан билбит уопуттаах механизатор салгыы бөдөһүлүт Эрилик Эристиин, Ленин аатынан колхозтарга механигынан таһаарылаахтык үлэлээбитэ. Бу үлэлээбит сылларыгар дойдутугар, оройуонна сана көлүөнэ механизатордары иитиспитэ, үлэ мындырдарыгар таайыта.

1970 сылтан эмиз сана тэриллэн үлэлээн эрэр Чурапчытаагы ОПТУ-га тыраахтарыстар курстарыгар старшай маастардаабыта, үлэтин баай уопутунан эдэр механизатордары үлэ үөрүйэхтэригэр уһуйбута. Плотников С.Н. дириктэрдээн олорор кэмгэр училище материальной баазатын тэрийиһэ: үс иккилии этээстээх үөрэтэр, олорор корпустарын, үлэһиттэр олорор уопсай дьизэлэрин, хочуолунайы, гарааһы, онтон да атын объектары тутууга улахан кылаатын киллэрситтэ. "Бу элбэх тутууну иилээн-сабалаан туттарарга оччолорго аһыйах тыраахтарынан, массыынанан, аһыйах производственной үөрэхтээһин маастардарынан үөрэнээччилэри бэйэлэрин көмөлөһүүннэрэн, тутуу матырыйаалын тыаба бэлэмнэтэн, соһон, таһан туттарбыта. Бу дьыала сапалааччыга хайдахтаах курдук эппитинэстээһин сааһыран олорон сөбөҕүн. Оччолорго производственной үөрэхтээһин маастардарынан бастаан балачча сааһырыт, ыарыах гынан баран адыас эдэрдий эрчимнээх Ленин уордынын кавалера Аполлон Николаевич Кардашевский уонна эдэр исписэлиһ Петр Николаевич Габышев итинни-тымныыны аахсыбакка, үөрэтэр оҕолорун илдьэ сылдьан идэстэкайан, элбэх хаһаайыстыбаны үлэни толорон кэлбиттэрэ олус махталлаах," — диэн училищени төрүттэспит, РСФСР профтехүөрэхтээһинин үтүөлээх үлэһитэ Аграфена Васильевна Ноева истинник ахтар.

Бу үлэс 3 сыл сылдьан баран Аполлон Николаевич Чурапчытаагы ПМК-га тыраахтарыһынан үлэлиир. Эр сылларга иитиэхти сылдьыбыт

санаатын толорон, бөһүөлэктэн арбаа сытар 100-чэкэ гектардаах "Тубулутта" диэн алааска буор быһыт астарбыта уулаах дьыллар кэллэннэр уонан туолан, кус-хаас түһэр, балык үөскүүр күлэ буолан одьулууннары аһата олорор. Ону таһынан кэлинни уонча сылга одьулууннар икки төгүл онтон үрэхтэригэр уу бырахтаран кыстыгы этэннэ туораабытара. Онон ытык киһибит бу орто дойдуга суох да буоллар, оҥорбут үлэтэ дьонугар-сэргэтигэр туһалыы турар диэн олохтоохтор махталлара мунура суох.

Ити курдук кырдыаас механизатор Одьулуун, Холтобо, Мугудай, Төлөй бааһынаһыгар ойуур солсон, сир тизэрэн, бурдук ыстаран, хомуйан, астанан, от обуостаран кыһынары-сайыннары эргиччи колхозтар хонууларыгар сылдьан оройуонмут, нэһилиэкпит олобо инники сайдыытыгар күүһүн харыстаабакка, тимир көлө тэһиниттэн илиитин араарбакка таһаарылаахтык үлэлээн 1976 сылтан бочуоттаах сынныланга барбыта. Ол да буоллар үлэһити үөрүйэх киһи кыһынын солхуоска кадровай булмуттаан, сайынны оҥуола оҕолорун мунньан кирпиичэ үктээн, сүөгүтүн-аһын көрөн-истэн нэһилиэгин, ыччатын туһугар үлэ үһүгэр сылдьыбыта.

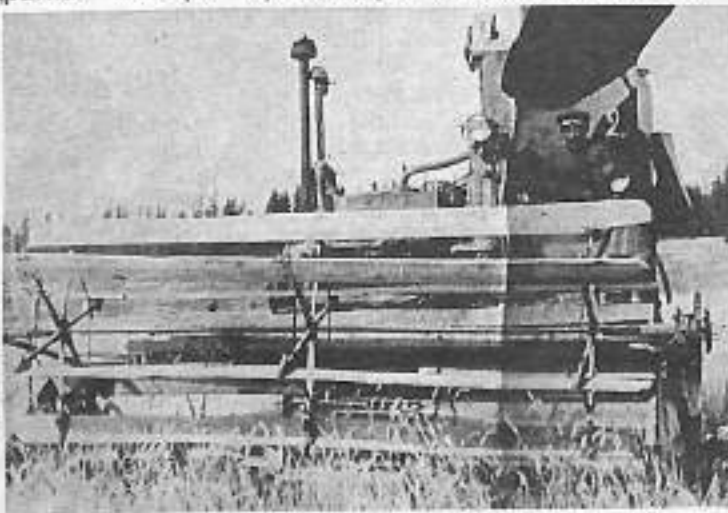
Аполлон Николаевич ханна да сырыттар үлэтин, олоһун баай уопуттунан үлэлэстэр, хайа да тырыһыанттан инники сайдыыга, баар итэбэстэргэ санаатын аһаастык этэр коммунист этэ. Ийэ сиртэн аһаан-таннан олорор дьон сиргэ хаһаайынны, харыстабыллаахтык сыһыаннаһаахтаахпыт, айылба уратытын учуоттаан үлэлээхтээхпит, ыччаттарбытын үлэсэ такайахтаахпыт, онтон да атын болпууостарга куруук мындыр сүбэтин бизрэ, тохсоһоһо сылдьар кырдыаас буолара. 1955 сыллаахха Саха АССР Верховнай Сэбиэтин, хас да төгүл оройуон уонна нэһилиэк Сэбиэттэрин дьокутааттарынан талыллан инники сайдыы кэскиллээх болпууостарын быһаарсыбыта, быыбардааччыларын этилэрин, көрдөһүүлэрин олоххо киллэрситтэ.

Аполлон Николаевичи холобур оностон, киниттэн элбэххэ үөрэммит механизатордар оройуонна да, нэһилиэккэ да ситиһилээхтик үлэлээн ааспыттара. Элбэхтэн аһыйаһы аһынаахха, кинини кытта тилэх беттаһа механизатор курстарын бүтэрбит Үлэ Кыһыл Знамята уордыннаах Василий Хокутанов, бастын тыраахтарыстар Николай уонна Дмитрий Пинигинэр, Федор Сокольников, РСФСР үтүөлээх механизатора Кирилл Пестерев, иккилии уордыннаах рационализатор-механизатордар Николай Яковлев, Афанасий Седалищев, киниэхэ көмөлөһөөччү комбайнерынан үлэлээбит, өрөспүүбүлүкэ чөмпүйүөн, оройуон рекордсмен комбайнера, РСФСР түя хаһаайыстыбатын туйгуна Сергей Артемьев, онтон да атыттары ааттаахха сөп.

Аполлон Николаевич 1945 сыллаахха биер дойдугааһын Карпова Ульяна Петровна кэргэн ылан, уоплаах кыыс оҕолонон, аймактарын тупаайахтарын барыларын иитиһэн, үөрэхтээн, үлэһит оҥортоон, холобур буолар олобу олорон, 1992 сыл күһүнүгэр олохтон барбыта.

Партия эрэллээх байыаһа Аполлон Николаевич Кардашевский үлүскэн үлэтэ, дьонун-сэргэтин туһугар оҥорбут үтүэтэ умнуллубат, номоххо кирибит дьонун олобо кэнчээри ыччаттарынан салбанар.

Евдокия ОКОРОВА,
Одьулуун нэһилиэгин
историятын мусуойун
уопастыбаннай үлэһитэ.





ТИЭРГЭН



Дьиз кэргэннэ аналлаах сыһыарыы



Ыалга инэриллэр. Оҕолорго судаарыстыбаттан аһыылларыгар, танналларыгар дьиз ый аайы босуобуйа кэлэр. Маны тэнэ ийэбэ, мизэ кыра «вознаграждение» харчы түһэр. Аны, дьикитэ дьиз, аҕаларга оннук көрүллүбэт. Өрөспүүбүлүкэтээби иитиэх дьиз кэргэттэр бөлөхтөрө, ассоциациялара аҕаларга бэриллэригэр туруорсабыт. Иитиэх дьиз кэргэн элбэх оҕолоох ыалларга кирибэт. Онон элбэх оҕолоохторго көрүллэр чэлчэтиилэри туһанар кыахпыт суох. Улуус дьаһалтата босхо уһайба биэрбитэ. Кыргыттар этэннэ улааттахтарына, дьизлэрин-уоттарын ылыыга сүүрүллүө-көтүллүө. Улахан кыыска докумуоннарын хомуйан биэрбиппит, оскуоланын бүтэрдэбинэ Чурапчыга ылыахтаах. Маны таһынан пандемиянан оҕолорго сухой паек биэрбиттэрэ. Гаас кириэригэр көмөлөһөллөрүгэр арзобит.

- **Оҕолор сахалыы сангараллар этэ дуо?**
- Бэйэбитигэр чугас, майгынныыр саха оҕолорун



ҮЛЭНИ ӨРӨ ТУТАР ИИТИЭХ ДЬИЗ КЭРГЭН

Бу нүөмэрдээби хаһыат «Тиэргэн» сыһыарыытын уочараттаах дьоруойдарын улуус дьаһалтатын эпискэ уонна попечительство отделын начаалынньыга Дария Никитина сүбэлээн, бэрт түргэнник буллум. Кини: «Анисия Кирсановна уонна Владимир Вячеславович Сивцевтер улууспут биир кизн туттар ыала. Кинилэр төрөппүттэрин көрүүтэ суох хаалбыт үс кыыс оҕону ылан, ийэ, аҕа сылаас сыһыаныгар угуттаан, кыһаллан иитэллэр. Бу дьиз кэргэн бэйэтэ оҕону иитэр ураты ньымалаахтар. Кинилэр оҕолорун сайдыыларыгар төрөппүт улахан болгомтотун уураллар. Эпискэ уонна попечительство отдела холобур буолар Сивцевтер дьиз кэргэннэ махтанар», - дьиз билиһиннэрдэ. Ыал күн күбэй ийэтэ Анисия интервью биэрэргэ сөбүлээн, дьизтигэр ыгыран, истинникатахтэпсэн олорон сэлэргэстэ.

Анисия Кирсановна Нам улуусун Партизан нэһилиэгиттэн төрүттээх Чурапчыга 1992 сыллаахха кийиит буолан кэлбит. Олорун доборун Владимир Вячеславовичтын саха ыалын сиэринэн, алаһа дьиз-уот туттан быр-бааччы олороллор. Икки - уоллаах кыыс оҕолоохтор уонна икки сиэннээхтэр. Сивцевтер 2010 сыллаахтан «Иитиэх дьиз кэргэн» дьиз статустаахтар. Ол курдук, кинилэр Дьоруускайдаабы оҕо дьизиттэн Жанна дьиз үс анаар саастаах кыра кыысчааны иитэ ылбыттар. Онон 2012 сыллаахтан Мохсоһоллоох оҕо дьизиттэн биіргэ төрөөбүт икки нарын кыргыттары ылан, бүөбүйдээн иитэллэр. Оччолорго Вика үс анаар, Вероника икки анаар саастаах эбиттэр. Кыргыттар биірі сылга, биірі ыйга төрөөбүттэр. Билигин кыралар С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар Жанна 7, Вика 5, Вероника 4 кылаапы ситиһиилээхтик бүтэрдилэр. Анисия Кирсановна бу оскуола буфетыгар үлэһэбитэ 20-ч сыл буолбут. Кэргэнэ Владимир эмиз биірі сиргэ өр кэмнэ таһаарылаахтык РАЙПО-ға ханыгаардыыр. Ыал улахан оҕото Кирсан оскуоланы бүтэрэн, юрист идэтин баһылаан, номнуо бэйэтэ туспа ыал аҕата. Кини РАЙПО-ға суолпарынан үлэтир. Иккис оҕо Саяна Арктической судаарыстыбаннай аграрнай-технологической университет «Лесное производство» исписээпинэтигэр 2-с кууруну бүтэрибт.

- **Анисия, «Иитиэх дьиз кэргэн» статустаах буоллаххытына, элбэх оҕолоох ыалга киірсэбит дуо? Туох, ханнык көмөлөр көрүллэллэрий?**

- «Иитиэх дьиз кэргэн» статуһун биірі оҕону иитэ ыллаххына биірэллэр этэ. Билигин икки оҕолоох



ылбыппыт. Аҕыйах хонукка оҕону кытта билсэбин. Ол эбэтэр иитиэх төрөппүт оҕону кытта тапсарыгар, тапсыбатыгар уон күн биэрэллэр. Онон киһи быһаарынар.

- **Кэмсинэр санаалар киірін кэлээччилэр дуо?**

- Төрүт оннук санаалар киірібэттэр. Мырылаба биірі аймахтарбыт наһаа үчүгэй оҕону иитэ ылан, тапталынан көрөллөр. Кинилэр оҕолоргут улааттылар, оҕо иитэ ылын дьиз сүбэлээбиттэрэ. Биһиги онтон саҕалаан сиһилии толкуйданан, докумуон экирэттиһэн, син элбэх биіріэмэ ааспытын кэннэ, үөрүүлээх күммүт үүммүтэ. Кыралара бэрт буолуо дуу, кыргыттар тутта истинник «ийэ», «аҕа» дьизитинэн барбыттар. Жанна оҕо дьизитигэр аҕыйах ый олорбута. Кыра кыргыттар эмиз оннук. Ол иһин улаханник эттиринэн-сииннэринэн оҕо дьизтин үчүгэйдик билбэттэр.

Иитиэх дьиз кэргэн буоларга билигин үөрэтэллэр. Биһиги кэммитигэр психологтары эрэ кытта кэпсэтии баара. Онон «оҕону туох сыалтан иитэ ылабыный?» уо.д.а оҕо иитиитигэр сыһыаннаах боппуруостарга аһаҕастык кэпсэтэллэрэ.

- **Киһи өйө-санаата, майгыта-сигилиитэ иитиигиттэн эрэ тутулуктаах буолбатах, удьуорунан эмиз бэриллэр диһиллэр. Маны эн туох дии саныыгыный?**

- «Ген» дьиз баар. Оҕо кыра эрдэбинэ онтуката улаханник биллибэт. Улаатан истэхтэрин аайы майгытыгар биллэн иһэр эбит. Ол эрэн иити улахан оруолу оонньуур.

- **Тиэргэннит олус тупсабай көстүүлээх. Төгүрүччү дьэрэкээн ойуулаах үүнээйилэр силигилии киіркэйдэ үүммүттэр. Маны көрөргө-истэргэ, биллэн турар, кыргыттарын илии-атах буолан көмөлөһөллөрө буолуо...**

- Оннук бөбө буоллаба. Олус сөбүлээн көрөллөр. Сибэкиллэри, оҕуруот аһын араас адалааһынна, уу кутуутугар, сыыс оту үргэһиннэ, тэпилииссэ көрүүтүгэр барытыгар тэннэ сылдыһан үлэтииллэр. Сибэкиллэр композицияларын эмиз кыргыттарынаан толкуйдуубун. Мастан сибэки иһиттирин, хоруудалары аҕабыт бэйэтэ тутан-хабан онорбута уонна сорого бэлэхтэр. Тыа сиһин ыала буолан, муус, мас үлэтигэр бары тэннэ үлэтиибит. Саас сылгыларбытын аһатан кэлэбит. Уопсайынан, оҕо кыра эрдэбиттэн төрөппүт үлэтиирин көрөн үөрэнэр,

такайыллар. Биһиги оҕолорбутун барытыгар илдьэ сылдыар буолан, ас-үөл, харчы хантан кэлэрин билэллэр. Бэлэмнэ сырыттаһарына оҕо хантан билиэхтэрэй?

- **Хас сыллаахтан сылгыны иитэбитий? Быйыл от үчүгэйдик үүммэтэх диһиллэр...**

- Сылгы ииппиппит түөрт сыл буолла. Бу күннэргэ арбаа алааспытыгар оттуу бараары бэлэмнэнэ сылдыабыт. Алааспыт дэлби уу буолбут. Былырынынны кытта тэннээтэххэ, быйыл оччо үүммэтэх.

- **Оҕо иитиитигэр тугу ардук тутуһабытый?**

- Уорар, албынныыр куһаҕан дьиз такайабыт, кырдыаҕаһы, кыамматы убаастыырга үөрэтэбит. Үөрэхтээх дьон буолан, сөбүлүүр үлэтигэр киіріллэригэр сүбэлиибит. Биһигини төрөппүттэрибт үлэнэн ииппиптэрэ, биһиги эмиз ону холобур оҕостобут. Оҕо дьизитигэр барыта эрсиим, барыта бэлэм. Ол иһин олоххо-дьаһахха үөрэммиттэр. Оттон дьизэ ас астааһына, танас сууйуута уо.д.а. күннээби дьиз үлэлэра оҕо моторикатын сайыннараллар, этигэр-сиинигэр да туһалаахтар.

- **Оҕолор туғунан дьарыктаналларын сөбүлүүллэрий?**

- Жанна уруһуй кылааһын бүтэрдэ. Араас быыстапкаларга кыттааччы. Алын кылааска үөрэнэр кэмигэр учуутала кыра быыстапка онорон, Жанна үлэлэрин туруорбута. Вика дьыссаакка сылдьан, сахалыы хоһоон аабытыгар уо.д.а. куюкурустарга кыттар. Билигин иккис симизнэнэн үөрэнэр буолан, улаханник онно-манна сылдыабыттар.

Иллэн кэммитигэр кумааһынан, фоамиранынан араас оҕолуктары оноробут. Маны сэргэ алмазнай мозаиканан дьарыктанабыт. Саҕа дьыллаабы маскарааттарытын тиктээччибит, учууталларбытыгар анаан илиибитинэн бэлэх онорон туттарааччыбыт.

- **Анисия Кирсановна, түмүккэ тугу этиһин этэй?**

- «Саҕа олох» инстаграм-сирэйин олус интэриһиргээн ааҕабын, көрөбүн. Онон улуус олохтоохторугар «Саҕа олох» инстаграм-сирэйигэр суруталларыгар баҕарабын. Доруобай буолун! Сайыммыт туһалаахтык аастын! От үчүгэйдик үүммэтэх да буоллар, оттоонун кэмигэр ардах түспэккэ этэннэ оттуулларыгар уонна бары кэрэни баҕарабын.

Элэккэй-эйэбэс оҕолордоох иллээх-эйэлээх улахан дьиз кэргэннэ ситиһиилэри баҕарабыт.



Сыһыарыыны бэлэмнээтэ Марфа ПЕТРОВА.



ТУМУС ТУТТАР КИНИБИТ ЕЛИЗАВЕТА ЕГОРОВНА

Бу сайын, чуолаан от ыйын 5 күнүгэр, Елизавета Егоровна баара буоллар, баара-суоба 80 сааһын туолуо этэ... Биһиги тумус туттар киһибит кылгас эрэри, эргиччи чабылхай олобу олорбута. Мааны майгытынан, үлэбэ, олоххо сыһыанынан хас биридирбитигэр умнуллубат үтүө өйдөбүлү хаалларбыта. Биһиги, кинини кытта алтыспыт, олоххо сизтэн киллэрбит дыоно, төһө да сыл-хонук аастар, хаан-уруу буолбатарбыт даҕаны, бары "Эдйибиит" диибит, кини туһунан истинг өйдөбүлү илдьэ сылдьабыт.

Өссө 2020 сыл атырдьах ыйын 25 күнүгэр Чурапчы улуунун кылаабынай бырааһа Артем Михайлович Ксенофонов илии баттааһынаах, клиничко-диагностическай лабораторияҕа СӨ доруобуйа харыстабылын уонна СӨ култуура туйгуннара, ССРС Бочуотунан донора, бука бары диринник убастыыр киһибит Елизавета Егоровна Попова аатын инэрэр туһунан 367 нүмүрдээх бирикээс тахсыбыта.



Бэйэбэр олус уустук буолан табыста. Ийэм туһунан хас биридир өйдөбүлүм барыта аһыы харах уута, күөмэйгэ туох эрэ кэпээн турбутун курдук ыарахаттардаах буолла. Ийэм сылайары билбэт олус үлэһит киһи этэ. Олобун барытын медицинэ курдук уустук идэбэ анаабыта. Медик үлэтэ хаһан даҕаны чэпчэки буолбат. Ити идэни тус бэйэм — хорсун быһыыга, улахан эппизитинэстээх буолууга итиэннэ түмүгэ биллибэт бэриниилээх буолууга тэнниибин. Кинини үтүс киһи көннөрү лаборант оттон сорох улахан аҥаардары "хаан ылааччы Лиза" диэн таптаан ааттыылара. Донор буоларын быһытынан үтүс дыонно хаан биэрэн элбэх биридир дойдулаахтарын дьылбатын еруһуйбүтэ. Кини хаһан даҕаны үнсэргэбэт этэ, олус истин, үтүө санаалаах киһи этэ. Ийэбинэн элбэхтик түүнү үлэтигэр сылдьыһарым, онно микроскоптары көрөр олус интэриэһинэй буолара, баҕар ол да иһин инники идэбинэн биолог буолбутум буолуо. Ийэм саамай сөбүлүүр эйгэтинэн тыйаатыр этэ, көрөөччүлэр улахан биридирбиллэрин ылара, элбэхтэ сыана кэтэбэр кинини күүлүт кэмнэрдээбим. Төһө даҕаны бириэмэ ааспытын иһин, ийэм сизинн Аннушканы олунун таптыыра, кэлин Кытай университетин устудьускатынан буолбута. Билигин бэйэтэ ийэ үрдүк аатын ылан кыыс оротун бүүбэйдиир, хос эбэтин аатынан эмиэ Елизавета диэн ааты инэрбиттэрэ. Ийэм сырдык дууһата, кини истинг сыһыана инникитин даҕаны утум удьуорга салбанан, сырдык, сыдыаһа туруо диэн улаханлык эрэнэбин, — диэн ийэтин туһунан уйанлык ахтан ааһар.

Итинник хабааннаах дыһун ахтыылары Елизавета Егоровна биридир төрөөбүт балта, философскай наука хандьыдаата, СӨ социальнай көмүскэл үтүөлээх үлэһитэ Зинаида Максимова,

Чурапчытаагы государственной физической культуры уонна спорта үнүстүүтүн кылаабынай бухгалтера Ирина Шадрина, биридир үлэһит кэллээгэлэрэ, медицинэ бэтэрээнэ Евдокия Борисова, ССРС доруобуйа харыстабылын туйгуна Данил Павлов, РФ, СӨ доруобуйатын харыстабылын туйгуна Любовь Дьяконова, Мугудай участвовай балыһатын лаборана Любовь Оконешникова, үрдүк категориялаах фельдшер лаборант Елена Евтушенко-Сипачева, үлэ бэтэрээнэ Татьяна Антипина, СӨ доруобуйа харыстабылын үтүөлээх үлэһитэ Вера Копырина, улуус доруобуйа харыстабылын Бочуоттаах бэтэрээнэ Мария Догдонова, СӨ доруобуйа харыстабылын туйгуннара Надежда Копылова, Октябрина Оконешникова, РФ, СӨ доруобуйа харыстабылын туйгуна Агафия Толстякова онордулар.

Елизавета Егоровна үлэтин таһынан олус таһаарылаахтык оройуон норуодунай тыйаатырыгар сыһыанын туһунан: "1976 сыллаахха үлэли кэлэрбэр, Елизавета Егоровна тыйаатыр сүрүн састаабын артыыстарыттан биридир саамай чабылхайдара этэ. Мин иннибинэ үтүс көрөөччү дүүлүгэр бэлиэтэммит

оруоллардаах, улахан баайы саналаах төрөл дьахтар "Хайа, сана режиссербут ханна баарый?" — диэн баран, чинчийэрдии көрбүтэ салгылаах баайы этэ. Кини айбыт ороолларын очмотоо кэрөөччү наһаа үчүгэйдик ылынара, билиэт атылаһалларыгар: "Елизавета Егоровна оонньуур дуо?" — диэн хайаан да ыйытар буолаллара, кини оонньуур буоллабына билиэт хамаатык атылаһа, саала иһэ өрүү тобус-толору буолара. Уолсайынан характернай ороолларга ордук табыллан оонньуура. Испэктээк ортотугар кини сыанаба табыстабына, көрөөччүлэр ытыс таһынан уруйдуу көрсөллөрө. Кэлин "Чурапчы тыйаатырыгар саамай-саамай уһун үйэлэммит режиссербар"

барыбытын сылаас илиитигэр түһэрэн, идэбит ис туругун өйдөтөн, үлэбитигэр бэриниилээх буоларга үөрэппитэ. Билигин кини үөрэппит лаборант кыргытара үгүстэрэ улахан дыа эргэн эбэлэрэ, бэйэлэрэ элбэх эдэр ымчаты үөрэтэн-такайан таһаардылар. Эдэр көлүөнэ лабораннар лабораториябыт атабар турарыгар сыралаһан үлэһит улахан өлөөх, биһиги куруутун ахтан ааһар тумус туттубут киһибит, Саха өрөспүүбүлүкэтин доруобуйа уонна култуура туйгуна, Сэбиэскэй Сойуус Бочуоттаах донора — Елизавета Егоровна Попова туһунан биллинэр, олоххо, үлэбэ кини курдук сыһыаннаах буоллуннар, кини суолун батыстыннар, кини сырдык аатын салгыы илдьэ сырытыннар, үйэтиттинэр

ЧУРАПЧЫ НАРОДНОЙ ТЕАТРЫГАР



диэн суруйбутун көрдөхпүнэ, билигин да хараастабын. Хаарыан да дыонум күн бүгүн бу орто дойдуга суохтар. Хаарыан дьүүгэм, чулуу артыыһым, киһи киһилээхпин диір астык киһитэ, кырдык да, кылгас эрэри чабылхай олобу олорон ааспыт", — диэн ССРС култууратын туйгуна, Саха АССР култуура үтүөлээх үлэһитэ, Чурапчы улуунун уонна нэһилиэтин Бочуоттаах олохтооҕо Надежда Заболоцкая олус интэриэһинэйдик, уу харааха көстөр ына дьэнкэтик ахтан-санаан ааһар. Кини биһигини бука

диэн бэрт аһыах киһиттэн ол эрэн олус дирин ис хоһоонноох ахтыылары хомуйан, бу кинигэ-альбому бэчээттэтэн таһаарбылпытын билиһиннэрдит.

Любовь ГРИГОРЬЕВА, Прокопий Сокольников аатынан Чурапчы улуунун киин балыһатын Клиничко-диагностическай лабораториятын сэбиэдиссэйэ, СӨ, РФ доруобуйа харыстабылын туйгуна, "Гражданскай килбизин" бэлиэ хаһаайына.



ТУМУС
ТУТТАР
КИНИБИТ

ЕЛИЗАВЕТА
ЕГОРОВНА

"Тумус туттар киһибит Елизавета Егоровна" кинигэ-альбомна кини үлэһит ааспыт суолун кэрчиктэрэ, наһараадалара итиэннэ кини кэмигэр оройуонна клиничко-диагностическай лабораториятыгар үлэһит ааспыт, итиэннэ күн бүгүннээни диэри көстүбэт тыыл байыастарын быһыытынан таһаарылаахтык үлэли-хамныы сылдьар үлэһиттэрбит, норуодунай тыйаатырга алтыспыт добоһторун ахтыылар сурулунна.

Альбом биридир сүрүн тутулулар Елизавета Егоровна төрөппүт кыһа, билигин биологическай билим хандьыдаата, СӨ наука Академиятын научнай сотруднигынан үлэлиир Наталья Сивцева: "Саамай чугас, күндү киһим — күн күбэй ийэм туһунан суруйуу тус

КОЛЛЕКТИВ КДЛ СЕГОДНЯ



